Не смотря на то, что Псковская губерния находилась на западе Российской империи, она отозвалась на призыв Николая II о помощи.

Как отмечалось в «Вестнике Псковского Губернского Земства», у многих возникло желание не только идти воевать, но и внести щедрое пожертвование для укрепления флота, а также для нуждающихся на Дальнем Востоке

6 февраля 1904 года Николай II издает распоряжение о разрешении сбора доброхотных пожертвований в губерниях и учреждении особой комиссии по сбору пожертвований во главе с великих князем Александром Михайловичем.

После получения этого распоряжения, в Псковской губернии начал осуществляться сбор пожертвований. Об этом свидетельствует письмо от 12 марта 1904 г., опубликованное в «Вестнике» за март 1904 г. Данное письмо было адресовано Псковскому чрезвычайному Губернскому Земскому собранию от великого князя Александра Михайловича, который пишет, что «тронут патриотическими чувствами псковичей и признателен за пожертвования». Размер пожертвования не указан, однако великий князь называет его «щедрым».

Пожертвования, совершенные населением Псковской губернии, не только собирались и хранились в специально созданной для этого комиссии, но и поступали в ведение Красного Креста, действующего на территории губернии.

Заключение. Подводя итог можно отметить, что «основной удар» в организации помощи Дальнему Востоку в годы русско-японской войны приняло на себя Российское общество Красного Креста, которое в силу своих возможностей, а также решительного руководства смогло в короткие сроки наладить систему оказания помощи, создало Комитет по сбору пожертвований, да и вообще, ведало основными вопросами по оказанию взаимопомощи.

Все организационный вопросы: касаемо организации медицинской помощи, поставки продуктов питания и вещей, транспортировки медикаментов и сестер милосердия – были решены в первые месяцы войны (с февраля по май). И как видно, то конечно же все силы на оказание помощи фронту оказал именно Красный Крест – первое в России благотворительное учреждение, имеющее разветвленную систему учреждений и сотрудничающее со всеми органами власти.

Активную роль в благотворительности принимали женщины, ярким примером была графиня Адлерберг, которая сразу приступила к снаряжению госпитального отряда на 25 кроватей. Уже 23 марта три приспособленных под лазарет вагона с псковскими сестрами милосердия и двумя столичными врачами отбыли из Пскова в Николаев-Уссурийский. Лазарет был настолько хорошо оснащён, что его сделали офицерским госпиталем. Позднее, в июне, для него псковичи дослали ещё четвёртый вагон, и госпиталь смог развернуться на 50 кроватей.

1. Государственный архив Псковской области (далее – ГАПО). Ф. 49. Псковская Алексеевская община сестер милосердия. Оп. 1. Д. 1 Циркуляры главного управления Российского Общества Красного Креста.
2. Вестник Псковского Губернского Земства. 1904. Псков: Типография Губернского Земства. 1904. № 3 – март.
3. Соколова, В.А. Российское Общество Красного Креста (1867 – 1918 гг.): дисс. … канд. ист. наук. СПб, 2014. – 323 с.

УЗЯЦЦЕ МАЗЫРА ВОЙСКАМІ ЯНУША РАДЗІВІЛА Ў ЛЮТЫМ 1649 ГОДА

Мяцеліца К.І.

магістрант ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Дулаў А.М., канд. гіст. навук, дацэнт

Узяцце Мазыра войскамі Януша Радзівіла з’яўляецца адной з самых цікавых і, між тым, характэрных бітваў казацка-сялянскай вайны. Рэканструкцыя гэтай падзеі дапаможа адказаць на пытанне, якім чынам праходзілі штурмы гарадоў падчас казацкай рэбеліі на тэрыторыі ВКЛ. Даволі грунтоўныя апісанні бою ўтрымліваюцца ў артыкуле С. Чаропкі “Палескі паход Януша Радзівіла 1649 г.” [4] і ў кнізе В. Бярнацкага “Паўстаньне Хмяльніцкага: ваенныя дзеяньні ў Літве ў 1648–1649 гг.” [1].

Мэта даследавання – вызначыць тыповыя рысы штурмаў гарадоў падчас казацка-сялянскай вайны на тэрыторыі Беларусі (на прыкладзе ўзяцця Мазыра).

Матэрыял і метады. Асноўнымі матэрыяламі для напісання працы паслужылі такія крыніцы, як дыярыуш Б. Маскевіча, ананімны дзённік аблогі Мазыра, надрукаваны ў зборніку “Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр.” [2]. Таксама трэба адзначыць ліст мазырскага падстарасты Пратасевіча да Я. Радзівіла і дададзеную

Репозиторий ВГУ

да яго запіску з таго ж зборніка. Названыя крыніцы дазваляюць дапоўніць і удакладніць некаторыя аспекты падзеі. У працэсе даследавання былі выкарыстаны як агульнанавуковыя (апісанне, аналіз, сінтэз), так і спецыяльна-гістарычныя (гісторыка-генэтычны, гісторыка-параўнальны) метады.

Вынікі і іх абмеркаванне. Мазыр патрапіў у рукі казакоў у жніўні 1648 г. Прычым гэта адбылося пры падтрымцы саміх гараджан, з ліку якіх нават быў створаны так званы "мазырскі полк" [4, с. 18]. Горад ператварыўся ў адну з галоўных баз паўстанцаў. Аб той ролі, якую адыгрываў Мазыр у планах Б. Хмяльніцкага, сведчыць яго актыўнае ліставанне з лідарам мясцовых рэбеліянтаў І. Сядляром. Аднак на пачатак 1649 г. сітуацыя змянілася. У выніку ўдалых дзеянняў урадавых войскаў Мазыр разам з Туравам, Бабруйскам і Рэчыцай аказаўся ў становічшы аднаго з апошніх цэнтраў супраціву.

Пасля таго, як 5 лютага 1649 г. войскі польнага гетмана Я. Радзівіла без бою занялі адзін з апошніх аплотаў паўстанцаў Тураў, князь вырашыў не марнаваць час і адразу ж рушыць на Мазыр. Ужо 6 лютага гетман накіраваў туды ротмістра А. Паўловіча з аддзелам колькасцю каля 800 шабляў (пазней да іх далучыліся яшчэ дзве харугвы). Наступным днём на Мазыр выправіўся і сам Я. Радзівіл, які ўзначальваў конны атрад у 1200 чалавек [1, с. 84].

Калі А. Паўловіч наблізіўся да Мазыра, прадстаўнікі паўстанцаў прапанавалі яму перамовы і прад'явілі ўніверсалы Б. Хмяльніцкага і брацлаўскага ваяводы А. Кісяля. Пасланы А. Паўловічам у якасці парламенцёра Вярхоўскі быў закаваны ў ланцугі [2, с. 188]. Пасля гэтага А. Паўловіч адвёў свае харугвы ў в. Наружновічы, якая стаяла на Оўруцкім шляху, і тым самым перарэзаў інсургентам адзіную дарогу для адступлення. Каб выправіць гэтую сітуацыю, правадыры паўстанцаў (І. Сядляр і казацкі палкоўнік Міхненка) накіравалі ў Наружновічы атрад колькасцю 600 чалавек, але пасля цяжкага бою з літоўскімі харугвамі ён быў разбіты і адступіў да Мазыра [2, с. 188].

На допыце адзін з палонных казакоў паказаў, што ў Мазыры знаходзяцца каля 15000 паўстанцаў, але гэта было яўным перабольшаннем. Хутчэй за ўсё, агульная колькасць абаронцаў Мазыра складала некалькі тысяч чалавек [4, с. 18]. Трэба адзначыць, што для ўсяго перыяду Хмяльніччыны было характэрным гіпетрафіраванае ўспрыняцце колькасці казацка-сялянскіх сіл як з боку ўрадавых войск, так і з боку саміх інсургентаў. Гэта звязана з тым, што вельмі часта разам з казацкімі атрадамі рухалася няўзброеная чэрнь, якая ў асноўным займалася рабаўніцтвамі і часцей за ўсё разбягалася пры першых жа гарматных залпах. Менавіта гэтыя вялікія людскія масы і стваралі ў сучаснікаў уражанне маштабнасці і "народнасці" казацкай рэбеліі.

Раніцай 10 лютага Я. Радзівіл, атрад якога ўжо аб'яднаўся з групоўкай А. Паўловіча, падышоў да валоў Мазыра. Ён прапанаваў мазырчанам здацца і пагражаў у выпадку адмовы лёсам Пінска, які быў спалены і разрабаваны жаўнерамі князя ў лістападзе 1648 г. Але гараджане вырашылі "біцца насмерць" [2, с. 192]. Яны лічылі, што нешматлікія войскі гетмана не здолеюць узяць умацаваны горад (абаронцы ўмацавалі свае пазіцыі валам, акопамі і частаколам), абароне якога спрыяла і зручнае геаграфічнае становішча: Мазыр месціўся на правым беразе Прыпяці і быў пабудаваны на стромкай гары, якая высілася над густым дубовым гаем [1, с. 86]. На баку абаронцаў было і надвор'е: стаялі моцныя маразы і валы былі пакрытыя снегам і льдом.

Атрымаўшы адмоўны адказ паўстанцаў, Я. Радзівіл вырашыў штурмаваць Мазыр. Правым крылом камандаваў Осэнгаўз, левым – паручнікі Эльсніц і Закен. У цэнтры, перад самай брамай, вялі гарматы, якія прыкрывалі драгунскія пададдзелы, якіх падрымлівалі рэйтары. У напрамку ж гары, дзе былі заўважаны паўстанцы, гетман накіраваў атрад Есмана. Астатнія войскі засталіся ў рэзерве.

Есман, які прабіўся праз дубовы яр, хутка ачысціў ад праціўніка гару і падпаліў хаты, якія на ёй стаялі. Гэта быў знак, што можна пачынаць штурм [2, с. 189]. Пры падтрымцы гармат першымі пайшлі ў атаку драгуны. Ураганным агнём з самапалаў казакі адбілі дзве атакі непрыяцеля. Вялікія страты панесла левае крыло, у дапамогу якому Я. Радзівіл паслаў аддзелы, што стаялі пры гарматах. Цікава, што кавалерыя (нават гусары) ішла ў атаку пешкам. Гэта адна з асаблівасцяў казацка-сялянскай вайны. У хуткім часе на штурм пайшло ўсё войска. Вырубіўшы частакол, літвіны ўзабраліся на валы, пасеклі абаронцаў (каля 140 чалавек) і ўварваліся ў горад. Драгуны адчынілі браму для конніцы і з баямі накіраваліся ў бок рынка [2, с. 189].

Рэпазіторый БрДУ

У гэты час драгуны левага крыла, пхаючы перад сабой сані з дровамі, падышлі да частаколу з усходу, у тым месцы, дзе вал даходзіў да ракі. Там паўстанцаў прыкрываў ледзяны вал з байніцамі для стральцоў. На шчасце для літвінаў, ім дапамог шчаслівы выпадак. Як адзначаў Б. Маскевіч, “хтосьці з нашых пацэліў у непрыяцельскую бочку з порахам, які ўвесь пайшоў з дымам” [3, с. 185]. Дзякуючы гэтаму войскам левага крыла ўдалося сагнаць непрыяцеля з вала і адчыніць для конніцы другую браму. Пасля гэтага горад здаўся.

Адразу ж пасля захопу ў горадзе пачаліся пажары і разня. Жаўнеры Я. Радзівіла забівалі палонных і палілі дамы, у той час, як нямецкія наёмнікі князя забівалі жанчын і дзяцей [3, с. 186]. Сярод палонных аказаўся і Міхненка, якога пасадзілі на палю. У Сядляра ж цудам атрымалася збегчы [1, с. 87]. Частка з уцалелых “паказачаных” мазырчан праз некалькі месяцаў вярнуліся на тэрыторыю ВКЛ ужо ў складзе аддзелаў І. Галоты [2, с. 273]. Пасля падзення Мазыра ў руках паўстанцаў заставаліся толькі два вялікія гарады – Бабруйск і Рэчыца.

Заключэнне. Узяцце Мазыра войскамі Я. Радзівіла ў лютым 1649 г. было даволі тыповай для казацка-сялянскай вайны бітвай за горад. Як і ў іншых выпадках (Пінск, Чэрыкаў, Бабруйск), падзеі разгортваліся прыкладна па аднаму і таму ж сцэнару: сутыкненне невялікіх кавалерыйскіх атрадаў, адступленне прайграўшага боку за ўмацаванні і наступная аблога. Яшчэ адной асаблівасцю той вайны з’яўляецца жорсткасць пераможцаў у адносінах да палонных і мірнага насельніцтва.

1. Бярнацкі, В. Паўстаньне Хмяльніцкага: ваенныя дзеяньні ў Літве ў 1648–1649 гг. / В. Бярнацкі – Смаленск : Інбелкульт, 2015. – 183 с.
2. Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. : в 4 т. / Упор.: Ю. Мицик. – Київ : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, 2012–2015. – Т. 1: 1648–1649 рр. – 680 с.
3. Маскевіч, Б.К. Дыярыўш Багуслава Казіміра Маскевіча, які пачынаецца з 1643 года і [ахопліваe] наступныя гады (1643–1649) / Б.К. Маскевіч // Дыярыўшы XVII стагоддзя (1594–1707 гады) / рэдкал. А.У. Бразгуноў [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2016. – 467 с.
4. Чаропка, С. Палескі паход Януша Радзівіла 1649 г. / С. Чаропка // Беларускі гістарычны часопіс. – 2011. – №1. – С. 15 – 22.

Г.Ф. МИЛЛЕР О ПОХОДЕ ЕРМАКА: У ИСТОКОВ НАУЧНОГО ОБРАЗА

Новолодский А.С.
аспирант института истории международных отношений
Южного Федерального университета, г. Ростов-на-Дону, Российская Федерация
Научный руководитель – Мининкова Л.В., доктор ист. наук, профессор

История «взятия Сибири» во время правления Ивана Грозного не переставала волновать ум русского человека на протяжении всех последующих веков. Большой интерес тема вызывала и в XVIII в., в то столетие, как точно подмечает В.Г. Мирзоев, когда «Сибирь подверглась обширному изучению» [4, с. 9]. Но с этого времени поход Ермака приобретает черты книжной памяти, основанной на изучении воспоминаний современников события и письменных источников.

Целью работы является комплексная характеристика образа Ермака в труде Г.Ф.Миллера по истории Сибири.

Материал и методы. Материалом для анализа стала работа Г.Ф. Миллера «История Сибири», а также работы историков, уделивших внимание историографии Сибирского вопроса, а, в частности, труду сибирского историка Миллера. Исследование базируется на принципах диалектики, историзма и научной объективности.

Результаты и их обсуждение. Первым историком, прославившимся написанием фундаментального труда по истории Сибири и основанием «сибиреведения», заслужено считают Г.Ф. Миллера, который «завоевание Сибири», по мнению В. Пичета, рассматривал с точки зрения государственной пользы [5, с. 140]. В представлении Миллера овладение сибирскими территориями было делом рук царского правительства, поскольку, как объясняет Р.Г. Скрынников, для историка «было чуждо представление о народных массах как главной силе в освоении Сибири». [6, с.4] Так, по верному замечанию Л.М. Горюшкин и Н.А. Миненко, Г.Ф. Миллер способствовал формированию «официозной точки зрения на присоединение Сибири», и «выступил в роли апологета царского правительства и его политики за Уралом» [1, с. 19].

Согласно представлению Г.Ф. Миллера, сибирские земли русскому правительству были знакомы задолго до царствования Ивана Грозного, но «Сибирь потом опять была забыта» [3, с. 206], и в XVI в. стараниями Аники Строгонова «она как бы снова была открыта» [3, с. 206]. С этого момента, по мнению историка, и начинается процесс овладения территориями Сибири,

Репозиторий ВГТУ